

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 929Gorup J.:7.078(450.361Trst)

Prejeto: 28. 10. 2009

Mario Šušteršič

časnikar, publicist, Salita di Vuardel 27, I-34128 Trieste/Trst
e-pošta: marsust@gmail.com

Josip Gorup pl. Slavinjski v Trstu

IZVLEČEK

V članku je opisano kratko obdobje Josipa Gorupa pl. Slavinjskega, ki ga je ta preživel v Trstu. V sedemnajstih letih je ustvaril veliko bogastvo, ki ni šlo v pozabo do današnjih dni. Gorup je bil zaveden Slovenec. Svojo zavednost je izkazoval z znatnimi finančnimi podporami slovenskim kulturnim ustanovam, ne samo v Ljubljani, rojstni vasi Slavini in na Notranjskem, ampak tudi in predvsem na Goriškem in v Trstu. Pomagal je kulturnim, političnim, trgovskim družbam in ne nazadnje tudi Južnemu Sokolu, edinemu športnemu društvu, ki so ga ustanovili v Trstu 6. maja 1869, in se je kasneje preimenoval v Tržaški Sokol. Ne gre pozabiti tudi na Gorupovo podporo umetnika Ivana Rendića; ta mu je kasneje postavil družinsko grobnico na Reki.

KLJUČNE BESEDE

Josip Gorup pl. Slavinjski, Janez Nepomuk Kalister, Franc Kalister, Kornelij Gorup, Alfred Whycombe Gorup, Trst, Gorica

ABSTRACT

JOSIP GORUP VON SLAVINJSKI IN TRIESTE

The article describes the brief period of Josip Gorup von Slavinjski's life in Trieste. During the course of seventeen years, Gorup had accumulated a considerable fortune, which has not been forgotten to this day. Gorup was a nationally-minded Slovene. He extended substantial financial contributions to Slovenian cultural institutions, not only in Ljubljana, his native village of Slavina and Inner Carniola, but also – and above all – in Gorizia and Trieste. He supported cultural, political, and commercial associations, even Južni Sokol, the only Trieste-based sport society, which was established on 6 May 1869 and later renamed Tržaški Sokol. Mention should also be made of Gorup's sponsorship of the artist Ivan Rendić, who later built a family tomb for him in Rijeka.

KEY WORDS

Josip Gorup von Slavinjski, Janez Nepomuk Kalister, Franc Kalister, Kornelij Gorup, Alfred Whycombe Gorup, Trieste, Gorizia

V drugi polovici 19. stoletja je Trst postal največje slovensko mesto, oziroma mesto, kjer je živelo največ Slovencev, in to je ostalo tako dolgo, dokler ni fašizem zatrl celotnega slovenskega delovanja.¹ Mnogi Slovenci so bili po prvi svetovni vojni prisiljeni zapustiti svoj rojstni kraj in se preseliti v kraljevino Jugoslavijo in v druge nekoliko bolj demokratične države.²

Trst se je v 19. stoletju v razmeroma kratkem času razvil v pomembno trgovsko in industrijsko središče in tako doživel izreden demografski vzpon. V Trst so prihajali ljudje iz vseh koncev sveta, saj je bila tu možnost za dober zaslužek. Trst je postal mednarodna metropola; poleg domačinov Italijanov, Slovencev, Avstrijcev in Judov, so se v tem pomembnem avstro-ogrskem pristaniškem mestu naselili še Grki, Čehi, Srbi, Slovaki, Črnogorci, Madžari, Angleži, Turki, Poljaki, Dalmatinci, Hrvati in drugi. Naravno zaledje Trsta je privabilo tudi Kraševce, Notranjce, Primorce in Istrane. Mesto je bilo bogato tudi zaradi svojega zaledja, ki ga je v dvajsetih letih po prvi svetovni vojni narodnostno spremenil fašizem in kasneje raznarodovalna politika Italijanov.³

Prihod Janeza Nepomuka Kalistra v Trst

V drugi polovici 19. stoletja med tržaškimi Slovenci ne najdemo samo obrtnikov, uradnikov in duhovnikov, ampak tudi delavce, trgovce in veletrgovce. Med njimi vsekakor prednjači Janez Nepomuk Kalister, doma iz Slavine pri Pivki. Kalister je bil drzen podjetnik, ki si je pridobil enega največjih premoženj v tem mestu. Josip Godina Verdelski je o njem pisal leta 1872. Ta zapis priča o velikem Kalistrovem bogastvu:

"Takò iménovana 'Kalisterjeva hiša' (casa Kalister) na sončno-izhodni strani ulice, ki si ima po volji teržaških Italijanov nadpis: 'Via del Torrente' – namésti: 'Via del Torrente Ključ'. ... To poslopje se ponosno vzdiguje na samem, je štirivoglato, zavzétne véličine in visokosti: ima štiri nadstropja ('piane'), in gospoduje, takò rekoč, nad vsimi drugimi blizo in daleč okol njega stoječimi poslopji. Iz četrtega nadstropja, in pa, se vé, še bolj iz podstréšja, se glédalcu odpira daleč okrog sprelép vid po Terstu, na morje in na okolico. Napraviti je dal to znamenito poslopje rajnki Janez Kalister. Konec zidanju je bil léta 1864: na kmalo po tem – rés čudno! – se je pripetilo, da po nesreči ta človék obohí, in se pa, še le 57 lét star, tukaj v Terstu, kjer si je imel takrat stanovanje v drugem svojem poslopju, méseca decembra istega léta iz tega svetá spraviti: dano mu nije tédaj bilo, da se preséli v to novo hišo, kamor si je želil..."⁴

1 Prim. Šušteršič, Sledovi, str. 7–9.

2 Pavletič, Bojan: Devet velikih jokov. Trst : Mladika, 2007.

3 Gl. Pirjevec, "Trst je naš!"

4 Josip Godina Verdelski, *Opis in zgodovina Tersta*, str. 73. Ni res, da je Janez Kalister dal zgraditi to hišo, kajti po katastru

Zasebno je imel Kalister manj sreče. Pri osemnajstih letih se je poročil z Marijo Bole iz Koč. Rodila sta se jima hčerka Helena (1827), ki je kmalu umrla, in sin Janez, a je tudi on umrl zelo mlad (1836–1847). Ker je ostal brez svojih potomcev, je Janez Kalister "naročil" svoji sestri Mariji, poročeni Gorup, in bratu Antonu, naj dasta med svojimi otroki najbolj bistrega v šole. Vse stroške šolanja je seveda prevzel sam. Tako je poskrbel za dva nečaka, Josipa Gorupa in Franca Kalistra, ki sta se po končanem šolanju oba zaposlila pri stricu v Trstu.

Bratranca nadaljujeta delo strica Janeza Nepomuka Kalistra

Josip Gorup je po opravljenih začetnih razredih osnovne šole odšel v Gorico, kjer je 1846/1847 obiskoval tamkajšnjo gimnazijo, nato pa šolanje nadaljeval in končal v Ljubljani, kjer je leta 1854 maturiral.

Josip Gorup si je ustvaril številno družino. Poročil se je dvakrat in je imel skupaj 14 otrok. Pri 32 letih se je prvič poročil z osem let mlajšo Ano pl. Perghofer, s katero je imel osem otrok. Po njeni smrti (1881) pa se je drugič poročil (1883) v Ljubljani z 29 let mlajšo Klavdijo Keesbacher, ki mu je rodila še šest otrok. S prvo ženo je nekaj časa živel v Trstu, a je že v tem času veliko zahajal na Reko. Točnega datuma, kdaj se je tja dokončno preselil s celo družino, ne vemo, najverjetneje pa je to bilo nekje med letoma 1871 (rojstvo hčerke Marije v Trstu) in 1874 (rojstvo hčerke Jože na Reki). Sicer je treba pripomniti, da Gorup ni nikdar prekinil veze s Trstom, Miljami in Fiumicellom, kjer je imel tudi lepo posestvo.

Josip Gorup je kariero začel kot kontorist (nižji uslužbenec v trgovski pisarni) pri stričevem podjetju. Nato je postal glavni prokurator podjetja in je po stričevi smrti (1864) skupaj z bratrancom Francetom Kalistrom prevzel vodstvo financ tvrdke "Kalister & dediči" (*Eredi Kalister con sede in Trieste colla filiale a Villaco in Carinzia*, ustanovni akt 12. maja 1868) s sedežem v Trstu in podružnico v Beljaku na Koroškem. To funkcijo je obdržal vse do leta 1876. Bratranca sta v prvem nadstropju Kalistrove hiše na vogalu Potočne (kasneje Carduccijska ul.) in Hrenove ulice⁵ (danes Carduccijska in Coronejska) s hišno številko 8 vodila administracijo Kalistrovih nepremičnin.

je razvidno, da jo je za 107.000 goldinarjev kupil od Giuseppeja Brambilla in njen lastnik postal 28. oktobra 1862.

5 Ulico Coroneo imenujemo Hrenovo ulico po ljubljanskem škofu Tomažu Hrenu, ki je imel svojo vilo na Škorklji, sredi lastnih vrtov, vinogradov in boršta, ki so segali do tam, kjer stoje danes sodišče in koronejski zapor. Nemška oblika primka Hren je Chrön in iz tega izhaja italijanska oblika Coroneo (Smotlak, *Sprehodi po Trstu*, str. 156).

*Potrdilo goriške gimnazije o opravljenem študiju Josipa Gorupa
 (last: Alfred Whycombe Gorup).*

*Kalistrova hiša v Hrenovi ulici (via Coroneo), ki jo omenja Josip Godina Verdelski,
 v svojem članku. V njej je najprej bival Janez Kalister, kasneje je postala last Josipa Gorupa.
 Na vrtu te hiše so telovadili tržaški Sokoli (last Antonio Palladini).*

Družinski grb v veži Gorupove hiše v Trstu, Hrenova ul. (via Coroneo) št. 3 (foto: Mario Šušteršič, 2007).

V Registru podjetij v tržaškem arhivu hranijo še dva odloka, in sicer tistega z dne 25. oktobra 1872, ki je določil, da se podjetje preimenuje v "Kalister's Erben" (Kalistrovi dediči), in tistega z dne 2. januarja 1892, v katerem je zabeležen razpust podjetja "Kalister & dediči".⁶

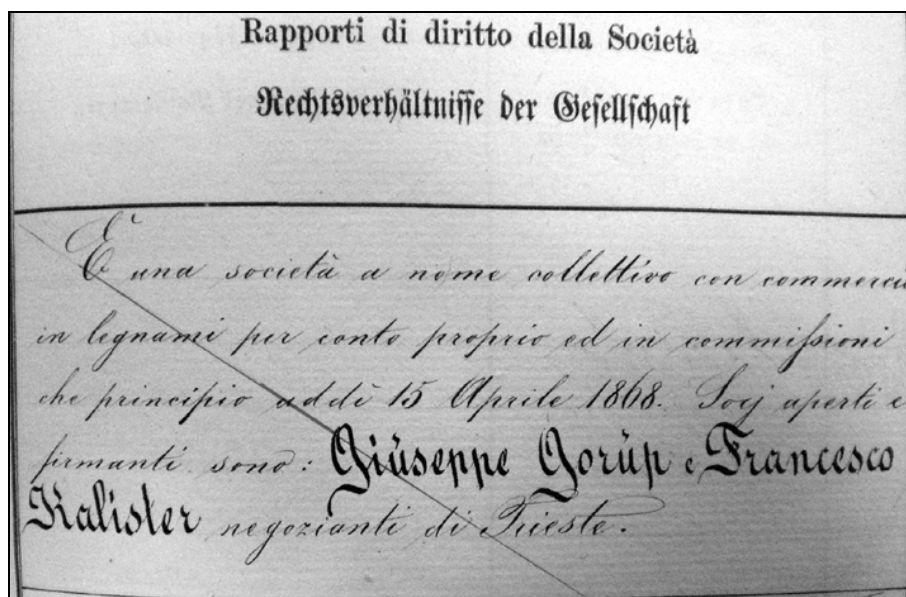
V tem času je Gorup ustanovil tudi svoje lastno podjetje, ki se je ukvarjalo s finančnimi posli, grad-

njo železnic (1863 odsek Maribor–Celovec) in užitninskimi zakupi. Bil je tudi soustanovitelj Kranjske stavbinske družbe v Ljubljani.⁷

Dne 2. februarja 1864 so v Registru podjetij zapisali, da je Janez Kalister lastnik podjetja Mehanska predilnica Ajdovščina z glavnim sedežem v Trstu (*I. R. priv. Filatoio mec. d'Aidussina, Trieste (Sede dello stabilimento principale)*). Iz Registra podjetij lahko razberemo še, da je bil leta 1863 prvi pooblaščenec Giuseppe Frizzi, leta 2. decembra 1864 pa ga je nasledil Josip Gorup. Pooblaščen podpisnika podjetja pa sta bila družbenika Josip Gorup in Franc Kalister, "trgovca in posesnika iz Trsta".

Po statutu z dne 29. julija 1871 je Predilnica postala delniška družba. Predmet delovanja je bil nakup in usluge Mehanske Predilnice Ajdovščina kot tudi z njo povezane barvarne. Nadzorni odbor so do naslednje skupščine sestavljali Josip Gorup, Karel Murko, Morpurgo de Vilma in Carlo Levi. V Registru podjetij so bile tudi informacije o kapitalu. Začetni kapital je znašal 360.000 goldinarjev, razdeljenih na 72 delnic, vsaka je veljala 5.000 goldinarjev. Kasneje so družabniki sprejeli sklep, da zvišajo družbeno glavnico za 150.000 goldinarjev. Upravni odbor pa je 9. marca 1885 odločil, da ponovno poviša glavnico na 585.000 goldinarjev.

Leto kasneje (1886) so po spremembah statuta prevzeli tudi predilnico iz Ronk⁸ in obenem tudi pridobili možnost, da lahko v Trstu prodajajo

Kopija izvlečka iz Registra podjetij (AST, Tribunale commerciale marittimo, Soc. III p. 133).

⁶ "Je družba z neomejeno odgovornostjo, ki se ukvarja s trgovanjem lesa za svoj lastni račun in po naročilu in ki začneja z delovanjem 15. aprila 1868. Družabnika in pooblaščen podpisnika sta Josip Gorup in Franc Kalister, trgovca iz Trsta".

⁷ PSBL, II, str. 457.

⁸ Ronke, slovensko ime za Ronchi dei Leggionari (*Goriško ozemlje*, marec 1999, str. 33).

Kalistrova hiša danes. V prvem nadstropju je balkon, kjer sta bratranca imela svoj urad (foto: Mario Šušteršič, 2007).

surovine, ki so jih podjetja potrebovala za proizvodnjo ter tudi proizvode same.

Pomemben podatek, ki izhaja iz Registra, je tudi ta, da z odlokom z dne 23. junija 1894 (prot. št. 11626) Josip Gorup ni bil več član upravnega odbora.

Bratranca Franc (Kalister) in Josip (Gorup) oz. Franc in Jože, kot so jima rekli domači, sta bila izjemna poslovneža, gospodarska talenta, vendar sta si bila zelo različna, zato je bilo njuno skupno delo večkrat oteženo. Franc je bil podjetnik, Josip pa finančnik, ki je pretežno delal z gotovino. V tem je bila njegova velika posebnost in sposobnost. Denar je imel tako rekoč v žepu, da je lahko po potrebi takoj obračal velike vsote. Velik ugled je imel v mednarodnih finančnih krogih, zato so ga številna podjetja izvolila v svoja vodstva.

Gorupove nepremičnine v Trstu in okolici

Gorup je imel tudi veliko nepremičnin, tako v Trstu kot v Ljubljani in na Reki. To je razvidno iz dokumentov, ki jih hranijo v Državnem arhivu na Reki. Prav iz teh dokumentov pa je razvidno tudi, da je imel Gorup najmanj nepremičnin prav v Trstu.

Po smrti strica Janeza Kalistra sta 26. aprila 1870, na podlagi dekreta z dne 10. decembra 1869, nečaka (Josip in Franc) podedovala:

1) "Kalistrovo hišo" na vogalu Potočne (hišne številke 8 in 10) ter Hrenove ulice (hišna številka 1), danes Carduccijska in Coronejska ulica (hiša še obstaja, danes je v njej veleblagovnica Godina);

2) manjšo hišo na Hrenovi ulici št. 17 (danes Coronejska ul.; te hiše ni več);

3) manjšo hišo na ulici del Ronco⁹ št. 7 (tudi te hiše danes ni več);

4) nekaj nepremičnin, gozdov, vinogradov, vrtov s sadjem in zelenjavo ter dva mlina na Julijski cesti (via Giulia). Vsega omenjenega danes ni več, povsod so samo stanovanjske hiše.

Na podlagi menjalne pogodbe z bratrancom Francetom Kalistrom so bile 17. maja 1872 vse te nepremičnine vpisane v zemljiško knjigo kot lastninska pravica Josipa Gorupa. Tako je Gorup postal edini lastnik celotnega nekdanjega nepremičninskega premoženja Janeza Nepomuka Kalistra.¹⁰ Poleg zgoraj naštetih je Gorup kupil še trinadstropno hišo na Vrbski ulici (Via del Salice št. 7, danes Corridinijeva ulica).

⁹ Beseda ronco ima v italijanščini kar tri pomeni: piskanje, slepa ulica [po toskansko] in navadni zet (riba). Obstaja pa še četrta verzija in ta je najverjetnejša – vinograd, kajti cesta je peljala direktno do posesti grofa Mattea della Torre, ki je bil sosed ljubljanskega škofa Tomaža Hrena. Več o škofu Tomažu Hrenu gl. Šušteršič, *Sledovi*, str. 47; Halupca, *Trieste antica e moderna*, str. 157; Smotlak, *Sprehodi po Trstu*, str. 156; Umek *Sprehod z baronom*, str. 19.

¹⁰ Iz zemljiške knjige, ki jo hranijo v tržaškem zemljiškem uradu (Ufficio tavolare).

Hiša na Vrbski ulici (foto: Mario Šušteršič, 2007).

Vsa ta posestva so bila po njegovi smrti na podlagi odloka o prisoditvi lastninske pravice 12. julija 1924 vpisana v zemljiško knjigo.¹¹ Na enake dele razdeljena posest je šla hčeram in sinovom. Na prvi pogled manjkata dve imeni, Kornelij in Olga. Olga je bila hčerka iz prvega zakona, ki je umrla leta 1898, zato je dedoval njen sin Rolf Brosch, ki ga je zastopal oče Rudolf Brosch. Sina Kornelija pa na seznamu dedičev ni. To pa zato, ker so lastninsko pravico vpisali v zemljiško knjigo šele leta 1924. Dokumenti, ki jih je Gorupov pravnuk Alfred Whycombe Gorup dobil s sodišča na Reki, jasno prikazujejo, da je Kornelij sicer bil deležen očetove zapuščine, vendar je zaradi dolgov, ki si jih je bil nakopičil, svoj delež leto poprej prodal ostalim dedičem.

Spodnji seznam iz leta 1924 prikazuje Gorupove dediče (brez Kornelija), ki so podedovali eno od zgoraj navedenih nepremičnin. Gre za stavbo, ki je vpisana v zemljiški knjigi pod šifro 1195 in stoji na Potočni ulici št. 8, 10 (danes Carduccijska ul.) na vogalu s Hrenovo (danes Coronejska ul.). Imena so zapisana v poitalijančeni obliki, saj so bili v tistem času v Italiji že na oblasti fašisti, ki so skušali – tudi v Trstu – izbrisati vse, kar ni bilo italijansko.

Spredaj Gorupova hiša, zadaj prvotno hiša Janeza Kalistra, ki so jo pozneje dedovali Gorupi (foto: Mario Šušteršič, 2007).

¹¹ *S'intavola il diritto di proprietà a nome di* – Zemljiška knjiga, Trst.

Milano Gorup de Slavinjski
Vladimiro Gorup de Slavinjski
Josa de Copaitich nata Gorup de Slavinjski
Maria Meynier nata Gorup de Slavinjski
Vera baronessa Turkovič nata Gorup de Slavinjski
Anna baronessa Preuschen nata Gorup de Slavinjski
Milena Fiorese nata Gorup de Slavinjski
Dr. Alessandro Gorup de Slavinjski
Zora Luckmann nata Gorup de Slavinjski
Stefania baronessa Turkovič nata Gorup de Slavinjski
Natalia Palm nata Gorup de Slavinjski
Rodolfo Brosch di Rodolfo
 Curatelato (skrbništvo, op. a.) *Bogomil Gorup de Slavinjski*.

Iz zemljiške knjige se da razbrati prehajanje posesti na Potočni ulici od Janeza Nepomuka Kalistra na nečaka Josipa Gorupa in Franca Kalistra pa do Gorupovih dedičev. Zapuščina se še nadaljuje do popolne izgube celotne lastnine, razen enega stanovanja, ki ga je pravnuk Josipa Gorupa Alfred Whycombe Gorup podedoval od svoje matere.

Tu velja omeniti še eno nepremičnino, ki še danes se impozantno predstavlja mimoidočemu. Na Coronejski ulici št. 3 (št. 1 pripada Kalistrovi hiši)

stoji palača, ki jo Tržačani poznajo kot Gorupova hiša. To poslopje je 2. maja 1900 kupil Kornelij Gorup.¹²

Spominska plošča v veži Gorupove hiše v Trstu¹³ (foto: Mario Šušteršič, 2007).

Prenočljena hiša pri Samatorci, kjer so Kalistrovi in Gorupovi preživljali proste dneve (foto: Mario Šušteršič, 2007).

¹² Zemljiška knjiga št. 1872, kupoprodajna pogodba z dne 1. maja 1900.

¹³ Kot je razvidno iz spominske plošče, je poslopju ime "Casa de Gorup". Tržačani si razlagajo "de" kot saški rodilnik, torej

Gorupova hiša, ne pa, kot so dediči napisali in želeli, da bi vsi vedeli, da je to hiša Gorupa pl. Slavinjskega.

Na Krasu pred vasjo Samatorca danes stoji po-deželjska hiša, ki je bila del Kalistrovega premoženja. Janez Kalister je namreč leta 1858 kupil velik del zemljišča, ki so ga krajanji imenovali "Nad Urbanc" (dve parceli), "Grize pod vas" (2 parceli), in "Herbček" (1 parcela). Na najlepšem delu je dal zgraditi lepo veliko hišo, ki je po njegovi smrti postala last Josipa Gorupa in Franca Kalistra. To je ena izmed redkih nepremičnin v tržaški pokrajini, ki ni ostala v lasti Kalistrov ali Gorupov. Hišo in zemljišče je 26. novembra 1887 prevzel tedanji skrbnik Josip Auber, danes pa v prenovljeni stavbi živijo skrbnikovi potomci.¹⁴

V tej hiši so se Kalistrovi in Gorupovi zbirali ob sobotah, nedeljah in praznikih. Seveda ni primanjkovalo prijateljev in drugih gostov, s katerimi so hodili na lov, potem pa se v prijetnem domačem okolju veselili do ranega jutra.¹⁵

Med prvo svetovno vojno je bilo v tej hiši poveljstvo enega od odsekov soške fronte. Tu naj bi poveljnik 5. soške armade general polkovnik Svetozar Borojevič von Bojna vodil vojaško sodišče. V hiši je še ohranjena velika, dolga lesena miza, za katero je sedel Borojevič in sodil dezerterjem.¹⁶

Ko so sedanji lastniki prenovili hišo (po prvi svetovni vojni in pozneje je bila tu gostilna), so skušali ohraniti čim več originalne opreme. Tako imajo poleg mize še dobro ohranjeno staro lajno. V prvem nadstropju pa sobe niso izgubile čara iz Gorupovega in Kalistrovega časa.

Gorup in ladjarstvo¹⁷

V drugi polovici 19. stoletja je pomorstvo postajalo eno najboljše dejavnosti v Trstu, zato so tudi Slovenci vlagali v nakup ladij.¹⁸ Naj omenimo le Janeza Kalistra, ki je imel kar dve ladji, "Maria Francesca" (zgrajena leta 1854 v bližini Reke) in "Martinščica" (zgrajena leta 1855 v Martinščici na Cresu). Vsaka je imela po 500 ton nosilnosti in 12 članov posadke.

Preden se je Josip Gorup preselil na Reko, je bil v Trstu poznan kot eden najvidnejših slovenskih ladjarjev druge polovice 19. stoletja. Bil je delničar pri raznih ladjarskih združenjih, (domnevno) glavni delničar avstrijskega Lloyda,¹⁹ delničar ladjedelnice sv. Marka – tržaškega tehničnega zavoda in Consorzio Impresa Adriatica dei Lavoratori Portuali (Jadranska zadruga pristaniških delavcev). Naj

omenimo še, da je bil delničar slovenske Jadranske banke v Trstu ter dveh tržaških zavarovalnic "Assicurazioni Generali" in "Riunione Adriatica di Sicurtà". Poleg tega je bil delničar še pri 37 delniških družbah bodisi na Reki bodisi v Ljubljani, Avstriji in na Madžarskem.

Mecen Josip Gorup pl. Slavinjski

Josip Gorup je po stricu podedoval smisel za posle in za obračanje denarja ter tudi občutek odgovornosti za slovenske narodne potrebe. Ogromno je daroval v dobrodelne namene. V Trstu je pomagal pri gradnji Narodnega doma in pri ustanovitvi tiskarne "Edinost". Finančno je podpiral tudi časopis "Edinost". Bil je član Slavljanske narodne čitalnice, kjer so se poleg Slovencev zbirali še Hrvati, Srbi, Črnogorci, Čehi, Poljaki in Slovaki. Društveni prostori so bili odprti vsak dan. Člani so prebirali časopise in revije ter igrali biljard. Ob tem so govorili o političnih, kulturnih, narodnih in drugih dogodkih. Tako je čitalnica opravljala pomembno vlogo kot središče družbenega, družabnega in kulturnega življenja tedanjih meščanov slovanskega rodu v mestu. Podjetnika Josipa Gorupa najdemo tudi med ustanovnimi člani Delavskega podpornega društva. Podporno društvo je bilo v bistvu društvena bolniška blagajna. V nujnih primerih so nudili članom denarne podpore. Radi so tudi prirejali tudi kulturne prireditve. Omenimo še, da sta Gorup in Kalister finančno podpirala tudi tržaški Sokol, prvo slovensko športno društvo v Trstu (1869).²⁰ O teh društvih in kulturnih ter humanitarnih ustanov danes ni več sledov, ker so fašisti sistematično uničevali vse, kar je bilo slovenskega (knjige, arhive, umetnine).

Omenimo še, da so Gorupovi dediči po njegovi smrti darovali v dobrodelne namene kar 60.500 kron. Del tega denarja so namenili tudi nekaterim organizacijam s Tržaškega in Goriškega. Denarne prispevke so dobili: Slovenska trgovska šola Trst (5.000 kron), Sokol Trst (1.000 kron), Sokol Gorica (1.000 kron), Slovensko šolsko društvo Gorica (1.000 kron), Delavsko podporno društvo Trst (1.000 kron), Dramatično društvo Trst (500 kron) in Slovanska čitalnica Trst (500 kron).

Lavo Čermelj je leta 1959 v svojem članku "Slavjanska čitalnica v Trstu v letih 1865–1876", objavljenem v Jadranskem koledarju, zapisal: "Leta 1866 je čitalniški odbor dal kiparju Ivanu Rendiču podporo 'pri izobraževanju kiparstva', šest let pozneje pa je čitalnica priredila njemu v pomoč besedo s tombolo in plesom, kar je prineslo Rendiču 100 goldinarjev, oziroma v francoski valuti 270 frankov...". Ob tej priliki naj bi Rendič poklonil čitalnici mavč-

¹⁴ Katastrski urad v Trstu. Zemljiška knjiga, Salež št. 4, štev. Zemljiškooknjižnega vložka 92.

¹⁵ Pripovedovala Margherita Alberi, por. Bizjak.

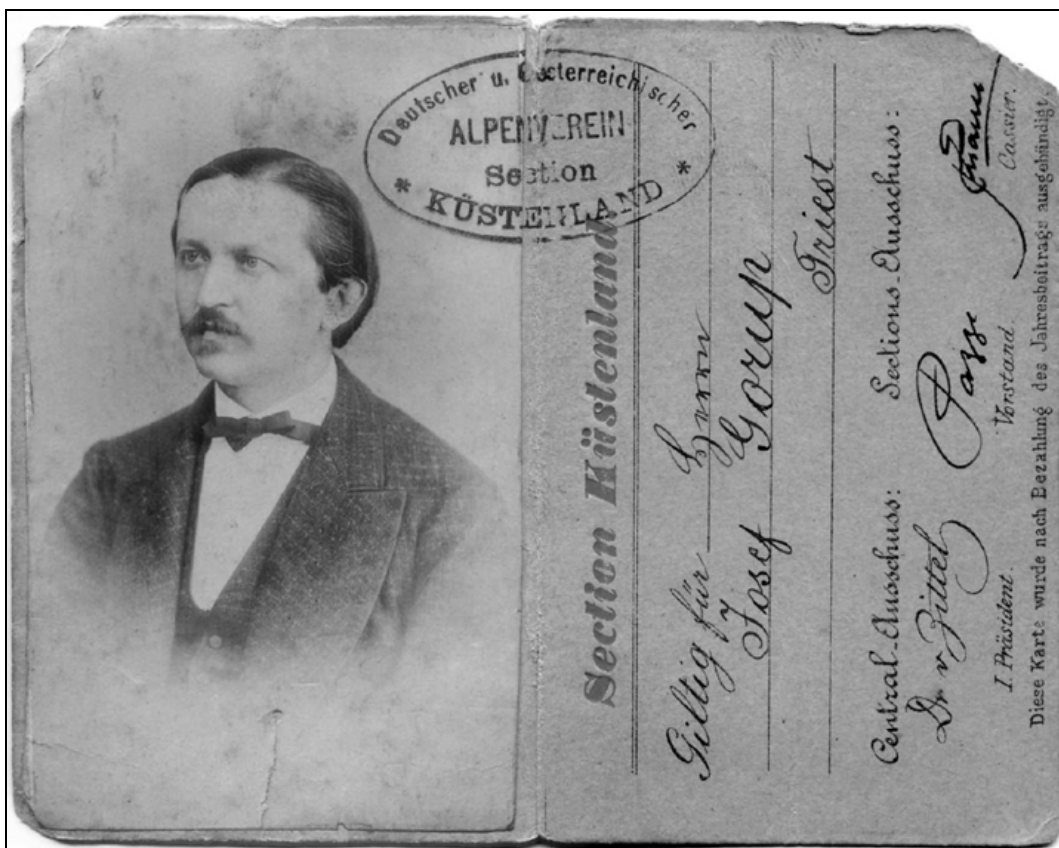
¹⁶ Pripovedovala Margherita Alberi, por. Bizjak.

¹⁷ Več o tem gl. v članku Nadje Terčon v pričujoči številki Kronike.

¹⁸ Leta 1869 je Trst prvič dosegel milijon ton letnega pretovora (Terčon, *Z barko v Trst*, str. 31).

¹⁹ Granda, Josip Gorup, str. 333; prim. tudi članek Nadje Terčon v pričujoči številki Kronike.

²⁰ Pavletič, *Tržaški Sokol in njegov dolgi let*, najpopolnejše delo o tržaških Sokolih.

Gorupova članska izkaznica avstrijsko-nemškega planinskega društva v Trstu
(last: Alfred Whycombe Gorup, Trst).

na odlitka portretov pesnika Gundulića in kneza Mihajla, vendar je, kot kaže, nazadnje sam Gorup plačal Rendiću študij; kasneje mu je Rendić na Reki postavil družinsko grobnico.

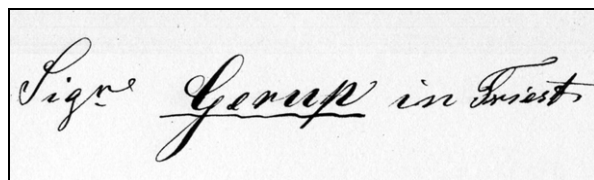
Od dediščine, ki so jo zapustili Kalistri in Gorupi, je v Trstu ostala le velika hiša, ki jo je odkupil Janez Kalister na vogalu takratne Potočne in Hrenove ulice (danes Carduccijska in Coronejska). Poleg te stoji v Hrenovi ul. 3 (Coronejska) Gorupova hiša (nekdanja Kornelijeva last), ki je bila obnovljena leta 1903. V vhodni veži je spominska plošča v italijanščini in relief družinskega grba.

Janez Nepomuk Kalister, Josip Gorup in Franc Kalister so bili zavedni Slovenci in zato so večkrat imeli težave s tedanjo oblastjo, za razliko od Dalmatincev, ki so se takoj prilagodili volji in željam aktualnih oblastnikov.²¹ Gorup je bil sicer član avstrijsko-nemškega planinskega društva (1886), a to zgolj zato, ker v Trstu v tistih letih ni bilo slovenskega (Slovensko planinsko društvo Trst je bilo ustanovljeno šele leta 1904).

²¹ Dalmatinci so se ob prihodu v Trst takoj prilagodili oblasti, tako da so lahko nemoteno trgovali. Tako početje se je nadaljevalo tudi v najhujšem obdobju, ko so fašisti uničevali in sežigali po slovenskih vaseh (prim. Tiberio, *Il Fascismo a Trieste*, str. 3).

Nepretrgana vez z rojstnim krajem

Janez Nepomuk Kalister, Josip Gorup in Franc Kalister so kot poslovneži dobivali pisma od vsepovsod. Poznani so bili po vsem avstro-ogrskem cesarstvu, kot potrjuje npr. tudi spodaj navedena ovojnica pisma, ki je bilo namenjeno Josipu Gorupu. Na njej piše namreč le "Gospod Gorup v Trstu". Naslov sploh ni naveden, pismo pa je vseeno prišlo na pravi naslov.

Ovojnica pisma, namenjenega Josipu Gorupu v Trstu
(last: Alfred Whycombe Gorup, Trst).

Čeprav so bili veliki bogataši, niso nikoli pozabili na svoje korenine. Bili so pošteni, skromni, zavedni, vedno pripravljeni pomagati slovenskim ustanovam in društvom.

Ko so imeli kako težavo, so se zatekli k staremu za pomoč in nasvet. O tem priča Gorupovo pismo iz leta 1855, ko je v Trstu razsajala kolera. Mladi Josip (imel je komaj 21 let) se je bal, da bo moral zapustiti ta svet in je zato pisal materi.

Ljuba mati!

Ker se prav dosti krat primeri de človek o ti bolezniki ktera zdajv Tersti razsaja, o koleri mislim, naenkrat pamet in v kratkim časi tudi življenje zgubi in ker ima božje previdnost tudi moje življenje v rokah ga skrajšati ali podaljšati po njeni visoki modrosti – sim sklenil Vam sledeče še pri celim zdravji napisati in se z Vami predraga mati posloviti, ker bi se utegnulo prigoditi de per nagli bolezniki Vam ne bi mogel ne pisati ne več z Vami pogovoriti se.

Ako tedaj bi božje previdnost sklenila me poklicati iz tega sveta, Vam serčno priporočim naj Vam ni treba biti žalostni po meni, ampak skerbite toliko več kot mene ljubite za ostale brate in sestre moje, prizadete si jih narediti dobre in poštene ljudi.

Zavoljo mene mislim Vam tudi ni treba biti preveč v strahu. Mojim prijatlam in znancam, mojim dobrotnikom in podpornikom sim močno hvaležen, posebno mojimu gospodu stricu Janezu K. ker mi je zares veliko dobrega storil, in znabiti še tudi zanaprej storiti namenil, Vas prosim ga torej za vse v mojim imeni zahvaliti, žal mi je de akoravno sim serčno želil mu nekoliko vsej njegove dobre dela povrniti, nisim imel priložnosti.

Vsim tistim pa, ki nisem bil tako srečen njih volja dopolniti, in se jim toraj zameril, ali kako drugači nisim vgodil.....

Zapuščine moje boste malo po meni našli: okoli goldinarjev petdeset gotoviga dnarja kar je oblačila, perila, platna in tako dalje to vse mati je vaše, bukvenge katerih cene so vlike vrednosti (ampak za Vas nobene) te vse (od prvih do zadnjih) zapustim Ljubljanski biblioteki. Dolga nimam nobenega. Spomnite se časih name, pozdravite Andreja, Franca, Miciko in Hanko in zdravi mati moja tudi vi zbogom amen.

V Tersti 12 julia 1855

Jože Gorup

Iz Gorupovega pisma materi se razbere, kakšno spoštovanje je imel do nje in kako mu bi bilo težko pri srcu, če bi se moral od nje za vedno posloviti. Mama Mica mu je na to pismo odgovorila, kot bi odgovorile vse matere, in sicer da ga bo vedno imela rada in da mu bo vedno stala ob strani. Zanimivo je to pismo iskrene, preproste, pristne kmečke ženi, ki piše svojemu Jožetu in mu skuša pomagati z dobrimi nasveti.

Prelubi moj Jože.

Jest ti pišem de hvala bogu de smo zdravi vsi koker si vsadnikarat pisav. Nej ravno taku vse tudi hlubi rečejo ksonam vsi ludje foženi kijemje šav de živimo koker zrotam sje videž kako se tudi čiste smižlujejo vsoserto kar ni res pani tereba verbat pre hitro vsako reč sejnas posnaš se od perej sa tisto nesrečo kisi peršev zavlo tistega vina če nemoreš sam poperaviti piši meni ti bom pomagala jest ti pošlem eno majheno reč sa šenek koker enimi svojimi otroki in te prosem de bodi pameten ino vbošjem straki in ne veri vsake slabe reči odnas ki se česnas smižlujejo sej veš de smo ene sorte. Te lepo posdravim jest tvoje mati in tvoji bratje in toje sestre in ostanemo toji svesti perjатели.

Mica Gorup

Nedatirano pismo Mice Gorup sinu Jožetu (last: Alfred Whycombe Gorup, Trst).

Prelubi moj Jože

Jest ti pišem de hvala bogu de smo zdravi vsi koker si vsadnikarat pisav. Nej ravno taku vse tudi hlubi rečejo ksonam vsi ludje foženi kijemje šav de živimo koker zrotam sje videž kako se tudi čiste smižlujejo vsoserto kar ni res pani tereba verbat pre hitro vsako reč sejnas posnaš se od perej sa tisto nesrečo kisi peršev zavlo tistega vina če nemoreš sam poperaviti piši meni ti bom pomagala jest ti pošlem eno majheno reč sa šenek koker enimi svojimi otroki in te prosem de bodi pameten ino vbošjem straki in ne veri vsake slabe reči odnas ki se česnas smižlujejo sej veš de smo ene sorte. Te lepo posdravim jest tvoje mati in tvoji bratje in toje sestre in ostanemo toji svesti perjатели.

Mica Gorup

V bogati zapuščini pisemskega dela, ki ga skrbno hrani Josipov pravnuk Alfred Whycombe Gorup, dobimo tudi pismo Franca Gorupa, naslovljeno na starejšega brata Josipa, ki je živel v Trstu.

Prelubi Bratec Jože

Jest ti pišem de smo še vsi živi In zdravi mati te pestijo lepu pozdravit in te prose de jim kupi an čern žedan fačav in an fertah čern verlanast 5 braču tega fain te prosem de nazaj odpiši kaku je kaj tam zate. Pozdravi strica in teto pameten bodi Boga ne pozabi. Mati te pozdravijo in te kušnejo in objamejo ostanemo to zvesta mati

Jest ti pišem Franc Gorup tuj bratec

Spomin na Gorupa

Lik Josipa Gorupa je bil do sedaj premalo raziskan, tako kot tudi lika Janeza in Franca Kalistra. Ker so bili zavedni Slovenci, ki so se uveljavili izven meja nekdanje države, le malokdo ve za to trojico. Premalo je ostalo dokumentov in zapisanih citatov. Če danes vemo nekaj več o Gorupu, se je treba zahvaliti nekaterim zanesenjakom, ki so in še brskajo in iščejo po raznih arhivih in tudi po podstrešjih in kletih. Gorup bi zaslužil le nekaj več kot sam enkratni spomin. Domovina ni bila zmožna ovrednotiti delo tega človeka, ki je bil res velik kapitalist, a ni nikoli pozabil na svoj izvor. Zavedal se je, kaj pomeni delati na kmetiji, v rudniku ali pa nekje v tujini daleč od svojih domačih. Zato je Gorup spoštoval vsakega delavca, mu pomagal, kot je pomagal slovenskim ustanovam in dobrodelnim društvom.

Josipa Gorupa je leta 1898 avstrijski cesar odlikoval z viteškim križem Franc-Jožefovega reda in ga leta 1903 povzdignil v viteški stan s predikatom "Slavinjski". Gorup je bil tudi častni meščan Ljubljane, imel je svojo ulico v Ljubljani, na kateri so stale monumentalne stavbe, ki jih je dal Gorup

zgraditi po ljubljanskem potresu. A po drugi svetovni vojni je potonil v pozabo.

Josip Gorup je, kot že omenjeno, v Trstu živel le malo časa. Od otrok iz prvega zakona, bilo jih je osem, sta se v Trstu rodila samo dva, drugorojeni Milan (1870) ter sestra Marija (1871). V Trstu je kasneje ostal samo le prvorojeni Kornelij in v tem mestu leta 1952 tudi umrl. Kornelij je imel pet otrok, Ano Marijo Jožefino Emilijo (1898), Albertino Marijo Emilijo (1902), Konsuelo Marijo Emilijo (1904) ter dvojčka Jožefa in Kornelija (1908). Vsi razen Konsuelo, ki se je preselila z možem in hčerko Lauro v Benetke, so se rodili in umrli v Trstu. Poleg Konsuelo je imela otroke le Ana Marija, in sicer Sabino in Consuelo, ki pa ne bivata v Trstu.

V Trstu je nekaj let (do smrti leta 2000) živela Gorupova vnukinja Zora Whycombe, mati že omenjenega Alfreda Whycombe Gorupa. Alfred, ki stopa po vzoru pradede, živi med Londonom in Trstom. Veliko časa posveča raziskavi obeh družin (Kalistrov in Gorupov) z željo, da bi zbral čim več podatkov, dokumentov in spominskega materiala, torej vsega, kar je še ostalo od teh dveh plemenitih slovenskih družin.

Josip vitez Gorup pl. Slavinjski leta 1911 z vnukoma Kornelijem (Nino) in Jožefom (Pino). Slika je zadnja fotografija Josipa Gorupa, ki je umrl na Reki 25. aprila 1912 (last: Alfred Whycombe Gorup).

Alfred Whycombe Gorup pred spominsko ploščo Josipu Gorupu pred vhodom v Mladiko, danes Ministrstvo za zunanje zadeve (foto: Mario Šušteršič, 2007).

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

- AST – Archivio di Stato di Trieste (Državni arhiv v Trstu)
 Catasto Franceschino, mapa mesta Trst
 Tribunale Commerciale Marittimo, seznam podjetij
 Biblioteca Civica Attilio Hortis – Občinska knjižnica, Trst
 Zbirka knjig o tržaškem prebivalstvu
 Civico museo del mare – Tržaški pomorski muzej, Trst
 Seznam ladij
 Ufficio Catasto Trieste – Katastarski urad Trst.
 Zemljiške knjige.
 Whycombe Gorup, Alfred – Zasebni arhiv

ČASOPISNI VIRI

Edinost, 1894–1928.

LITERATURA

- Bučič, Vesna: Josip Gorup pl. Slavinski – med gospodarstvom, umetnostjo in družino. *Kronika*, 55, 2007, str. 75–92.
 Čermelj, Lavo: Slavjanska čitalnica v Trstu v letih 1865–1876. *Jadranski koledar* 1959, str. 97–102.
 Godina, Josip Vrdelski: *Opis in zgodovina Tersta in njegove okolice*. Trst, 1872.
 Granda, Stane: Josip Gorup – najbogatejši Slovenec, pa ne le zase. *Slavenski zbornik* (zbral in uredil Janko Boštjančič). Vrhnika : Studio 2, 2005, str. 320–340.
 Halupca, Armando; Veronese, Leone: *Trieste nascosta*. Trst : Lind, 2007.
 Klemše, Vlado; Petaros, Robert; Rupel, Aldo: *Goriško ozemlje, Zemljevid in seznam krajevnih in ledinskih imen*. Gorica : SLORI, 1999.
 Pavletič, Bojan: *Devet velikih jokov*. Trst : Mladika, 2007.
 Pavletič, Bojan: *Tržaški Sokol in njegov dolgi let*. Trst : SZ Bor, 1999.
 Pirjevec, Jože: *"Trst je naš!" : boj Slovencev za morje (1848–1954)*. Ljubljana : Nova revija, 2008.
Primorski slovenski biografski leksikon, II. knjiga. Gorica, 1982–1985.
 Smotlak, Ljuba: *Sprehodi po Trstu*. Gorica : SSO, 1991.
 Šušteršič, Mario: *Sledovi: po poteh slovenske prisotnosti v Trstu*. Trst : ZTT EST, 2008.
 Terčon, Nadja: *Z barko v Trst, Pomorstvo v Piranu, Izoli in Kopru ter gospodarska vloga severozahodne Istre v odnosu do Trsta*. Koper : UP ZRS, 2004.
 Tiberio: *Il Fascismo a Trieste*. Udine : Tipografia D. Del Bianco e Figlio, 1956.
 Umek, Evelina: *Sprehod z baronom in drugimi imenitnimi Slovenci*. Trst : Mladika, 2001.

USTNI VIRI

- Alberi, Margherita, por. Bizjak (1925), Samatorca (obč. Zgonik pri Trstu).
 Boštjančič, Janko (1971), Slavina.
 Pavletič, Bojan (1928–2009), Trst.
 Whycombe Gorup, Alfred (1941), London.

FOTOGRAFIJE

- Fotografije iz osebnih zbirk so dali na razpolago:
 Collezioni A.&A., Trst.
 Fischer, Filip (1943), Trst.
 Whycombe, Alfred (1941), London.